

Z povahy výroby převážně pro vojsko a luxus pracující vyplývalo, že to byla výroba více zakázková, a že výrobní prostředky, pro průmysl tento vyrábějící užité statky, se vyráběly dle velikosti zakázek, jak je onen luxusní a válečný průmysl obdržel; proto nebylo v této době moderních expansivních krisí, vzniklých z nadprodukce výrobních prostředků v očekávání velké neb stále konjunktury. Sombartovo rozdělení krisí na tomto místě (str. 208—225, II. sv. Mod. kapit. III. vyd.) na krise jednoduché, nahodilé a na krise expansivní je důležitým obohacením nauky národohospodářské v části, která jedná o konjunkturách a krisích.

Z P R Á V Y.

K narozeninám T. G. Masaryka. 7. března t. r. dovrší prezident Masaryk 75 let. Národ československý oslaví je a bude mít opět příležitost zamyslet se nad osobností svého vůdce. Jest zajímavé, že nikdy nesevšední uvědomovati si velikost zjevu muže, který dnes, ve veliké době bez velikých mužů, jediný ve světě snad o sobě může říci, že jest vůdcem svého národa.

V tomto časopise, zabývajícím se otázkami právními a státovědeckými, budiž vzpomenu to jen jedině z jeho zásluh: vytvořil tradici hlavy státu. Nelze říci, že by v době revoluce byl národ československý orientován monarchisticky. Jisto však je, že byl a snad dosud je navyklý na monarchistickou představu státu, že mu byla běžná představa promítající celý stát do jediné osoby a nedovedoucí dobře chápati stát jako abstraktum. A tu bylo štěstím pro státní myšlenku československou, že tu byl muž, který byl s to právě v tomto smyslu stát symbolisovati, representovati lidu existenci, jednotu a kladné hodnoty státu. A takovým zůstal dodnes. Dnes, kdy každý skoro občan má svoje námítky proti tomu či onomu zařízení ve státě, kdy není nikoho, kdo by byl se státem dokonale spokojen, ba kdy mnohým nelze ani dost silně odsouditi přítomné poměry a kdy přece ohromné většině občanstva jest stát nade všechno drahý a každý z ní dovedl by pro něj obětovati vše, vidíme, že v duši občana jest tento rozpor dobře srovnán: To špatné, ty nedostatky záviňují ti, kteří dočasně mají dosti neblahého vlivu, ať jsou to politické strany, jejich předáci — ti nejčastěji —, byrokraté, kapitalisté či kdo jiný. To dobré, ty kladné trvalé hodnoty státu, to, proč přes to vše je mu stát tak drahý, to vše mu představuje prezident Masaryk. Je otázka, zda bez této představy dovedl by mnohý občan lišiti mezi státem a dočasnými držiteli politické moci. A to je jeden ze základních pilířů státoobčanství a státu.

Kdyby Masaryk neznamenal dnes pro stát nic více než to — a víme, co vše znamená —, mnoho by znamenal. Ovšem k tomu právě musil býti Masarykem. Musíme doufati, že ještě

dlouhou bude moci lid československý ve svém Masarykovi viděti svůj stát. A to jest asi, co především přeje národ sobě i presidentovi k jeho narozeninám.

—n—

Úmrtí dra Fiedlera. Česká věda právnická utrpěla v poslední době řadu bolestných ztrát; po Ottovi, Storchovi zaznamenáváme dne 28. ledna t. r. úmrtí dra Frant. Fiedlera, jednoho z našich nejlepších právníků, národohospodářů a politikův. Dr. Fiedler se narodil r. 1858 ve Dvorech u Prachatic, byl napřed profesorem pražské obchodní akademie a konečně řádným profesorem věd právnických a státních na pražské technice. Byl též radou zemského výboru Českého, od r. 1901 říšským a zemským poslancem za Karlín a r. 1905 dostal odchodem Pražákovým uprázdněnou stoličku veřejného práva na Karlově universitě; r. 1907 se pak stal ministrem obchodu ve vládě Beckově. Dr. Fiedler byl věhlasným odborníkem jak v oboru práva správního (sem spadají hlavně jeho spisy o obecním statku a přepracování i vydání děl Pražákových), tak ve vědě národohospodářské; zde se zabýval zejména zemědělskou politikou (díla Zemědělská politika, Zemědělské zákony, Úvěr zemědělský a j.), potom mistrně vylíčil po stránce hospodářské i politické rakousko-uherský dualism ve spisech Rakousko-uherská vyrovnání po r. 1878 a Dualism rakousko-uherský. R. 1920 napsal dr. Fiedler své poslední velké dílo Socialism před válkou a po válce, jistě nejlepší kniha, jaká u nás dosud po převratu o problémech socialismu a socialisace byla napsána.

Čeho dlužno při úmrtí dra Fiedlera litovati jest, že muži tak znamenitému nebylo umožněno zaujmouti ve veřejném a politickém životě osybozené vlasti místo jeho hodné. Litovati jest toho tím více, čím méně jest u nás jedinců, kteří by přicházeli do života veřejného s takovou vědeckou erudicí, jakou vynikal dr. Fiedler. Režný.

In memoriam Ferd. Pantůček. Příliš často bohužel jsme nuceni vzpomínati na těchto místech smrti vynikajících českých právníků. Nyní odešel jeden z předních představitelů praxe práva veřejného — první prezident Nejvyššího správního soudu Dr. Ferdinand Pantůček. Musíme však i my připomenouti si významnou jeho činnost při budování prvního řádu naší republiky. Právem nazval jej náměstek předsedy vlády Stříbrný jedním ze spolubudovatelů státu. — Ještě před převratem, dokud působil ve Vídni, jsa právníkem, jehož vynikající schopnosti theoretické i praktické byly obecně uznávány, připravoval zákony, jež měly býti prvými budoucího státu československého, a při převratu účastnil se činně a způsobem rozhodujícím na vzniku prvých zákonů republiky, zejména prozatímní ústavy. Jeho článek v Národních Listech ku prvému výročí 28. října, jest mimořádně řečeno, jedním z velmi málo obecně přístupných příspěvků líčících genesis prvě ústavy státu československého. Jeho přičiněním pak stal se Nejvyšší správní soud v krátké době tribunálem získavším si úcty a důvěry ve všech vrstvách obyvatelstva. je.

Přednášky dra Hotowtze o naší obchodní politice. Přednášky tyto byly prosloveny 27. ledna 1925 v národohospodářské společnosti a 3. února 1925 v Jednotě přátel Masar. akad. práce. Z přednášek těchto, jejichž základním tonem byl postulát takové obchodní politiky, která by umožnila našemu průmyslu co největší vývoz (podobně jako dr. Schuster, o jehož přednášce referováno v prosincovém čísle Všehrdu) sluší vyzvednouti zejména tyto úvahy řečníkovy: nestačí uzavíratí jen obchodní smlouvy na základě doložky největších výhod, nýbrž nutno i našemu průmyslu zabezpečiti jeho velká, přirozená odbytiště v nástupnických a balkánských státech dalekosáhlým preferenčním režimem mezi námi a těmito státy navzájem. Nutno pracovati na hospodářském sblížení a sjednocení, k němuž by event. snad někdy i Rusko a blízký Orient přistoupil. Řečník ukázal na příkladu americkém, jak

tamější velkopodniky, vrcholné to zjevy dnešního hospodářství, mohly vzniknouti jen na velkém území, které jediné umožní stálý a velký odbyt nutný pro všechen technický a hospodářský rozvoj. Takové velké odbytiště musí z těchto důvodů dostati i náš průmysl v Podunaji a na Balkáně. Budou-li se malé státy středoevropské navzájem hospodářsky izolovat, upadnou jen do závislosti na velkých mocnostech amerických a západoevropských. St. Rezný.

Ještě »nový katastrální zákon«. Asi v polovici ledna t. r. přinesly denní listy¹⁾ krátkou noticku, že vláda chystá nový katastrální zákon, který by sjednotil předpisy platné v tomto oboru veřej. správy jinak v histor. zemích, jinak na Slovensku, příp. i na Hlučínsku. Protože i list »Všehrd« v č. 5. komentoval tuto zprávu, nebude jistě od místa, jestliže se tu stručně zmíníme o osudech »evidence« pozemkového katastru na Slovensku.

Počátky jeho, v zemích dříve uherských, spadají do let šedesátých, tedy do doby jednotné monarchie rakouské. Tím se dá jediné vysvětliti, že detailní zaměřování, jakož i prvé mapování — podklad to pro další vývoj pozemk. katastru — bylo zpracováno na společném základě. Práci tuto (t. j. zřízení trigonometrické sítě a detailních map) prováděl tehdá sice vojenský zeměpisný ústav ve Vídni, ale českými geometry, kteří mohou býti na svůj pečlivý a svědomitý výkon hrdi ještě dnes! Nebo tyto mapy českých odborníků tvoří ještě po 60 letech — jak potvrdil ve své přednášce²⁾ v. měř. rada ing. J. Baše — jediný spolehlivý základ pro dnešní budování moderních operátů. Šťastná tato náhoda má pak ještě význam po stránce jazykově-národní, neboť na zmíněných mapách se zhusta zachovaly původní názvy a jména i těch dědin, které dávno před válkou padly za obět tuhé maďarisaci.

Než politické události a zprvu hlavně finanční nesnáze Rakouska nedoprály slovenskému lidu dokončení tohoto fundamentu majtkové jistoty a dříve než mohlo se přikročiti k pracím ve větším rozsahu, musili naši lidé i nejslibnější dílo zastaviti. Tak celá řada žup (přes dvě třetiny Slovenska) zůstala nezaměřena a marně čekala, že po urovnání a odstranění neshod v monarchii dojde i na ně. Prohraná válka s Pruskem a hlavně však rozdělení říše na dvě části, učinila těmto nadějším na dlouhou dobu konec, neboť vídeňská vláda ztratila pochopitelně o »Horní Uhersko« zájem úplně a Maďaři sami měli starosti o všecko možné, jen ne o Slováky. Nejdříve věnovali pozornost vlastnímu Maďarsku, zejména bohatým rovinám ve středu země a potom teprve hodlali dokončit započaté dílo z let před rozlukou. Proto, aby aspoň vzbudili zdání vážné starosti a péče o »Horní zem«, vydali nejprve celou serií zákonů o pozemkových knihách a pozemkovém katastru, jichž podstatným však nedostatkem byla jejich »akademičnost«, alespoň vzhledem ke Slovensku. To vysvítá z toho, že jich nikdy vážně neprovedli a že jejich praktikování od samých počátků neslo pečet veliké nepřehlednosti a škodlivého experimentování, jako výsměch slovu »evidence«. Že se nemohlo po podobném váhání dostaviti nic, než chaos a nespokojenost, je na snadě, zejména uvážíme-li jiné nedostatky a překážky, s kterými musila vláda zápasiti. Jen tak namátkou uvedeme některé, jako úžasně drobení selských usedlostí, stěžující jen rádnou evidenci, nedostatek odborného úřednictva, správní postup u maďarských úřadů na Slovensku a konečně i povrchnost a nedbalost v agendě pozemkového katastru, rozdělení mezi notáře, fin. ředitelství a inspektoráty katastrálního vyměřování.

Vláda se sem tam pokoušela o nápravu (ovšem čistě ve vlastním zájmu, zejména fiskálním), ale až do konce XIX. stol. nebylo to nic, než záplatování. Až když poměry v poz. držbě a poz. vlastnictví staly se počátkem tohoto století takřka neudržitelnými, odhodlala se k ráz-

1) Viz na př. brněnské »Lid. noviny« z 18. ledna 1925.

2) Řeč ing. Baše, přednesená na III. sjezdu slovenských právníků v Bratislavě r. 1922, je otištěna v »Práv. Obzoru« roč. V. str. 66 a násl.

nějsímu kroku. Nařídila nové zaměření obcí, dala vyšetřiti vlastnické poměry a provésti rádně třídění pozemků. Snad by se byla situace při dobré vůli vedoucích orgánů a hlavně při přísném provádění předpisů ještě zachránila, ale prve tu chybělo a k druhému snad neměla vláda už dostatek síly. A tak se stalo, že neminulo ani 15—20 let a historie se — jak praví ing. Baše — zase opakovala, ovšem s tím rozdílem, že se geometr stal namozce pro stále obtěžování obávaným orgánem veřejné správy a majitel raději žil ve své nejistotě, než by vyšel vstříc těm, kteří mu měli přinésti pravé pozehnání.

Co nedodělala doba mírová, rozvrátila světová válka. V takovém stavu zastihl tento důležitý obor veřejné správy státní převrat. Bylo proto prvním úkolem generálního finančního ředitelství v Bratislavě, jež už od r. 1919 bylo pověřeno organisací zeměměřičské služby na Slovensku, aby pokračovací (ne-li úplně obnovovací) práce nesly se už v duchu příští unifikace a to tím spíše, že předpisy maďarské až na zmíněnou roztržténost a některé úchytky byly v mnohém směru shodné s rakouskými a za druhé, že v osvobozené vlasti změnil se úplně vzájemný poměr obyvatelstva a státu, jemuž musí, chce-li slovenskému lidu opravdu pomoci, záležeti na úpravě těch poměrů, bez nichž jsou nemyslitelný pořádek ve státě a spokojenost v lidu.

Proto, jestliže dnes náš stát přistupuje k odčinění toho, čím se na Slovácích prohršel maďarský režim, nepřejeme si nic, než aby se opravdu splnila slova, jež pronesl v Národním Shromáždění u příležitosti rozpočtové debaty dne 24. listopadu 1921 slovenský poslanec dr. P. Blaho: »Kto dá Slovensku nový katastr, kto zreformuje stredoveké majetkové pomery a kto skomassuje pozemky, ten pripúta k sebe Slovensko a ziska si nesmrtného mena a upevní základy celej našej republiky!«
J. Přenosil (Bratislava).

Nekalá soutěž. Jistý denní velký list — nejmenujeme jej, protože doufáme, že se to stalo poprvé a naposledy — vypsal onehdy skrývačku, aby jeho čtenáři hledali, že v jednom exempláři jeho je poukázka na 1000 Kč. Tento způsob připomíná nám před nedávnem zakázaný »také druh reklamy« nějaké čokoládové firmy, která slibovala, že v každém druhém balíčku je vložena pětikoruna, v desátém 10 Kč atd. Tehdy bylo správně poukázáno právě v denním tisku, že je to nekalá soutěž. Nyní tedy tento káratel napodobuje mravy káraného. Zákon ze dne 12. prosince 1923, Sb. z. a nař. č. 37 r. 1924. zakazuje ovšem premiové obchody předměty denní potřeby. Zmíněný deník jistě by se ohradil tomu, aby ustanovení jeho se naň nevztahovala, ježto péče chce býti předmětem denní potřeby, či nikoliv? —

O organisaci našeho archivnictví přednášel dne 16. ledna 1925 ve Společnosti Archivní Školy v Praze městský archivář pražs., doc. dr. V. Vojtíšek. Konstatoval, že dosavadní naše organisace převzatá z rakouských dob, nyní již vůbec nevyhovuje, položil si nejprve otázku, kterou funkci archivu jest vyzdvihnouti a položil důraz na jeho funkci vědeckou proti správní, ačkoliv konstatoval mezi oběma určitou koordinaci, při níž vsak funkce správní snižuje archiv na úroveň běžného pomocného úřadu. Poněvadž pak řádná péče archivní vyžaduje úředníka práci skutečně oddaného, vyslovuje požadavek, aby archiváři byli pevně ustanovováni a nebyli přesunováni s místa na jiné. Pak se projeví zdatnost archivářova i jak archiv ovládá v jeho vědecké činnosti. S tohoto stanoviska vědecké funkce řešil další otázku, zda má býti zřízen při chystané nové organisaci československého archivnictví jeden archiv centrální či archivy resortní podle jednotlivých úřadů. Tu je nezbytno si připamatovati nynější stav, kdy už máme při některých ministerstvech (vnitř., zahran., zeměděl. a p.) a jiných centrálních úřadech (Národní Shromáždění a pod.) archivy, které navazují na předpřevratový způsob resortních ministerských archivů vídeňských. Dr. Vojtíšek shoduje se s názory Borovičkovými (v »Národě« r. 1918) o termínu pro archiválie, jež by měly býti odevzdány do úředních čs. archivů a to pro den 28. října a po něm by pak vznikaly při nových

úřadech republiky samostatně registratury. Se svého důsledného stanoviska o vědecké funkci je dr. Vojtíšek rozhodným zastancem centrálního archivu, který si však nepředstavuje jako obrovský archiv spojující lokálně pod jednou střechou všechny archivy, nýbrž jako ústřednu v Praze s nezbytnými dependencemi v Brně a v Bratislavě, k nimž by se připojovala organizace archivů župních, okresních a obecních atd. a v níž by jednotlivé obory správní tvořily departmenty. Staví se však rozhodně proti faktické centralisaci, protože by se jí s archiváliemi oňal i zájem veřejnosti o písemné památky a tak se poškodila dobrá věc, neboť také v budoucnu bude třeba spoléhat na oddané dobrovolné pracovníky, kteří přinesou chuť a práci ve prospěch archivů. A v důsledku svého názoru rozřešil i otázku, že tuto organizaci sluší kompetenčně přiřadit k ministerstvu škol, a nár. osv., jemuž již nyní přísluší a bezpečně zůstane vždy z archivní péče starost o archivy soukromé. Pouze vzhledem ke zvláštnímu postavení ministerstva zahraničního připustil by dr. Vojtíšek výjimku z centralisace. Konečně pak připomenul několik poznámek o přípravě archivních úředníků Archivní školou.

K přednášce, která pro důsledné stanovisko přednášejícího o vědecké funkci archivu vyzněla též uceleně stylisovaným návrhem, připojila se velmi zajímavá debata, již zahájil odb. r. dr. Morávek, který jako referent ministerstva školství ve věcech archivních vyložil zásady chystaného návrhu ministerstva o organizaci archivnické. Po formálním prohlášení řed. dr. P i r c h a n a za nepřítomného m. r. Klicmana, že ministerstvo vnitra přijme s povděkem názory vzešlé z debaty Společnosti archivářské, promluvil ředitel státního archivu zemědělského dr. Krejčík, který doporučoval oportunní postup a hájil naproti dru Vojtíškovy potlačovanou správní funkci, v čemž se k němu připojil i dr. Prokeš naproti dru Ripkovi, jenž názorně na archivu MNO. ukázal důležitost vědecké stránky. Ku konci archivář zahr. min. dr. Opočenský navrhl, aby byla pozornost od tohoto sporu zásadního obrácena k otázce, jak má být upraveno sloučení archivů státních a zemských a odstranění dosavadního dualismu. Konečně předseda univ. prof. dr. Friedrich dal odhlasovati návrh, aby stylisace návrhu byla svěřena zvláštní komisi, která svůj elaborát přednese pak ve schůzi Společnosti.

Otázka archivní organizace nemá, jak by se snad zdálo, jen význam pro historiky. Naopak lze říci, že archivy ve všech státech moderních považovány jsou za důležitou složku ve státním životě. Z nich mají vycházeti a také jinde vycházejí direktivy pro nezbytnou složku administrativy, totiž pro spisovny, bez nichž se žádná pořádaná administrativa nyní neobejde. Ale vedle toho je vědecká funkce archivů velmi často útočištěm při řešení spletitých otázek, při nichž musí se správa obracet do minulosti. Tu pak fungují archivy jako vědecké instituce poradní a právníkovi zůstává vyhrazeno právnícké řešení. Proto je správné se stanoviska juristického klásti důraz na vědeckou funkci archivů, kdežto funkci správní je nutno ponechat registraturám. Důležitost vědecké stránky archivů ukázala příkladně popřevratová doba, kdy pro reparační práce a pro některá nová zařízení státní správy jako stanovení hranic, reparačních nároků, rektifikace majetku rustikálního pro pozemkovou reformu, zákonnou úpravu místních jmen vykonaly všechny archivy svými dobrými zdáními veliký kus práce.

Ča.

Právnícké studium na Královské universitě v Římě. Právnícké studium, jakož vysokoškolské studium vůbec nemůže si naříkati, že by mu nebyla věnována v Itálii péče. Pověstným je značný počet italských státních universit. V hlavním městě, ba i v jiných větších městech, existuje mimo to spousta soukromých učilišť disciplin vysokoškolského studia. Akademický titul a aprobaci pro státní službu může udělit ovšem pouze státní universita. Soukromé ústavy jsou namnoze útočištěm těch, kdož s prospěchem neobstáli na státních universitách. My si, jak už nápis napovídá, povšimneme studia na římské Královské universitě, Římany hrdě »Sapienza« nazývané.

Studium právnícké trvá čtyři roky. Proti německým universitám podobá se italská universita spíše typu francouzskému. Každého

roku koná se totiž jakási postupná zkouška, na základě uspokojivého výsledku zapisuje se posluchač do vyššího ročníku. Semestrů zde není. Existuje zde sice rozdělení na 3 trimestry, ale nemá valného významu. Zapisuje se na celý rok, jenž počíná v prosinci (loni pro stávku studentů počaly přednášky až v únoru) a končí v pozdním létě. V prvním ročníku se přednášejí tyto disciplíny: »Úvod do právnické vědy a systém občanského práva; systém římského práva; právní filosofie; statistika; dějiny římského práva; trestní právo. V druhém ročníku: Právo ústavní; právo církevní; právo trestní; právo římské; národohospodářská politika; dějiny italského práva; nepovinné: veřejné právo vnitřní. Pro třetí ročník předepsáno: Právo občanské; trestní právo a trestní řízení; římské právo; soudní lékařství; správní právo; finanční věda a právo finanční; dějiny italského práva; nepovinné jsou: právo zemí ve východní oblasti Středozemního moře; právo řecko-římské. Čtvrtý ročník obsahuje: Právo správní; právo občanské; právo obchodní; právo mezinárodní; civilní řízení a proces; nepovinné: úvod do studia srovnávacího práva; právo islamské; dějiny kolonií a koloniální politika.

Jak patrně, liší se italské studium v mnohém od našich poměrů. Předně již tím, že všechny přednášky mají 3 hodiny týdně. Římské právo poslouchá se ještě ve třetím ročníku, občanské právo již v prvním ročníku (analogie pražské německé university). Naznačený pořad je povinný. Akademická svoboda týká se přibrání nepovinných předmětů. Návštěva přednášek je přísně nařízena, někteří profesori dokonce při testování zapisují si jména posluchačů. V praxi však to vypadne hůře než u nás. Během roku se sotva sejde na přednášku půl tuctu posluchačů. V zimě se totiž v posluchárnách netopí, v létě je mnohem příjemnější ztráviti den v sadech na Pinci, Janikulu nebo v lázních na Tibeře. Hojná účast posluchačů je pouze na prvních přednáškách, kdežto u nás i koncem semestru přicházejí posluchači seznámiti se s profesorem; lze to vysvětliti tím, že řídí profesori testují jen jednou, totiž »potvrzení zápisu«. V indexu neexistuje rubrika »potvrzení návštěvy přednášek«. Dle nařízení má každý profesor si vésti záznamy o návštěvě posluchačů. Z pochopitelných důvodů nikdy jsem neslyšel, že by se profesor tázal, kdo chybí. Stredoškolský ráz universit doplněn je výročními zkouškami.*)

Jak asi zkoušky vypadají, dovolím si ukázati na dvou případech. Na nádvoří university je kruhovitá basilika sv. Ivana, jež adaptována za zkušební místnost. Tam při malých stolcích po celé kapli rozestavených zasedají proti sobě kandidát a profesor. U jednoho stolu seděl proti šedovlasému pánovi kandidát ve fašistické uniformě, s černým řezem na hlavě a pohrával si koženým býkovicem. Jeho sebevědomý zjev při velmi chatrných odpovědích byl mu zajisté zárukou, že nesmí propadnout. Jiná ilustrace k ucelení názoru o italském studentstvu. Propadl jakýsi funkcionář »Corda fratres«. Vyběhl z kapličky a mávaje papíry nad hlavou svolával oheň a síru na sívou leb svého examinatora. Seběhnuvší se přátelé hlučně protestovali a chystali se k okamžité rehabilitaci »padlého« kandidáta. Klid sjednán tím, že přispěchavší zřízenci universitní vynesli nespokojeného studenta na ulici. Demonstrující hlouček vyhrnul se ven a tu se zavřela dubová vrata, aby se toho dne již neotevřela....

Zápisné se platí za rok 300 lir, kolejně 700 lir, čili celkem za rok 1000 lir. Pouze prospěch při výročních zkouškách může působiti k částečnému či celkovému osvobození od placení kolejného, nikoli však zápisného. Zkoušky podobné našim kolokviím jsou z toho důvodu neznámý. Rovněž není známa instituce našich seminářů. Prof. Ferri (trestní právo a tr. řízení) vede Istituto di applicazione giuridica e scuola di criminalistica, kteréžto ústavy jsou do jisté míry autonomní, s uni-

*) Je samozřejmo v Itálii, že ani zkoušky nejsou vymaněny z politického vlivu. Mezi studenty je sice absolutní většina klerikálů (popolari), sdružených ve spolku »Corda fratres« a jen nepatrná menšina fašistická (vedle malých družin socialistických a sdružení žen, jichž je na universitě dosti), avšak fašistům malý počet neubírá sebevědomí.

versitou administrativně nesouvisící, pro vstup je však podmínkou mít odposlouchány lekce z oboru trestního práva a řízení. Dále přednášky o koloniích a o právu zemí ve východní oblasti Středoziemního moře konají se v malých místnostech, zvaných »biblioteca«. Přednášky o soudním lékařství koná doktor práv v právnické posluchárně bez demonstrací, čímž věc pozbývá na zajímavosti. V rámci přednášek konají se občas (hlavně ve III. a IV. ročníku) praktická cvičení (esercitazioni), tak na př. v trestním řízení, správním právu a p. (Při soukromém studiu jsou k dispozici Vatikánská knihovna, královská, univerzitní (Alessandrina), městská a československá v československém ústavu).

Po čtvrté výroční zkoušce podrobuje se kandidát neveřejné zkoušce »laureato«, po níž se mu dostane »diploma«; avšak málo studujících se uchází o doktorát, působí namnoze jako avv. (avvocato) jak soukromě tak i ve veřejných a státních službách.

Cizincům vychází se na římské universitě velmi vstřícně. Všichni cizinci bez rozdílu státní příslušnosti a majetku jsou osvobozeni od placení kolejněho a všech ostatních poplatků (tasse e soprattasse). Má-li student potvrzení své university, že studoval již aspoň rok, je ihned přijat do následujícího ročníku. Neexistuje obřad podobný naší imatrikulaci. Přijetí sdělí se každému dopisem zasláným do bytu. Vystoupení netřeba hlásit, toliko chce-li kdo potvrzení o studiu. Dimissoria se nevydávají. Akademickým občanem přetává býtí ten, kdo, přerušiv studia, nepřihlásí se znovu do té doby, kdy by měl absolvováno s předpokladem, že by byl zůstal a s prospěchem vykonal výroční zkoušky.

Vzhledem k těmto výhodám není divu, že dosti značný počet cizinců poslouchal na římské universitě. Hlavně na fakultě literatury a krásných umění (letteratura e belle arti) Francouzi, Angličané, Němci; na právnické fakultě nápadně velké množství švýcarských Němců, pak zcela neuvědomělí Slované ze severní Itálie. (Theologie, jež soustřeďuje v Římě mnoho cizinců, nemá fakulty na universitě, nýbrž samostatná »collegia«, italská i cizí.) Vůči svrchu jmenovaným výhodám stojí opět některé nepřijemnosti. Předně veškeré průkazy musí býtí jako pravé potvrzeny italským vyslanectvím, případně velvyslanectvím v tom státě, odkud »posluchač« pochází. Dále: o každé věci dlužno psáti zvláště, a jelikož se úřední podání píše na kolkovaný papír (carta bollata), zaplatí posluchač nemálo lir nejen za vlastní podání, nýbrž i za veškerá sdělení, jež se mu dostane od ředitelství. Rovněž překlady dokumentů musí býtí kolkovány; kdo však má vysvědčení nemajetnosti (certificato di povertà), dostane na kolkovním úřadě stvrzenku, že veškerá jeho podání jsou osvobozena od kolku (rilasciatio dal bollo per comprovata povertà) a ušetří pak za rok slušnou minci.

Jinou nepřijemností jsou průtahy, s jakými si akademické úřady počínají. Tak se stalo, že loni začala kancelář vydávati indexy 12. února a ještě v červnu si studenti brali v kanceláři indexy, zapisovali a dávali testovat. Myslím, že Italové neberou nikdy rychlost a přesnost příliš v úvahu.

A profesori? Řada mužů v plné síle i bílých starců, učenců světového jména vědeckého i věhlasných politiků. Vždy v úterý, ve čtvrtek a v sobotu před 10. hod. zahrčí před universitou auto a malý, obtulostlý muž, příjemné tváře míří do »pětky« v prvním patře. V indexu čtu Salandra. Posluchači mu říkají »Eccellenza«, a je ve velké úctě. Bývalý ministerský předseda opět zdomácněl na katedře. Jeho přednášky o správním právu bývaly ku podivu vždy četně navštíveny. Občanské právo vykládá s velkou důkladností prof. Polacco. Při mezinárodním právu dal prof. Anzilotti průchod svému temperamentu, časem nějaká příhoda, namnoze anekdota z diplomatického života, opět vzpružují mysl posluchačů. Odborník kriminalistiky, prof. Ferri, patriarchálního zjevu, shromažďuje kolem sebe hlavně absolvované právníky a soudce v aplikačním ústavu. O právu zemí ve východní oblasti Středoziemního moře čte prof. Carusi, malé postavy, nervosně přecházející; vyžaduje od posluchačů při zahájení kursu vísitky nebo aspoň napsané jméno s adresou. Kontroluje presenci. Finanční

právo vykládá prof. de Viti, islamské prof. Santillana, ústavní prof. Orlando býv. náčelník vlády, církevní prof. Scaduto, římské prof. Bonafante, instituce ř. práva prof. Scialoia, o nár. hospod. mluvil nedávno zesnulý Pantaleoni, o dějinách ital. práva prof. Brandileone, o koloniích prof. Mondaini. Poslední přednášce obceval jsem nejvíce. Jednak proto, že se konala v hodinách večerních, kdežto já, vázán zaměstnáním, nemohl jsem každý den poslouchati dopolední lekce, jednak z toho důvodu, že věc byla pro mne novinkou a velmi mne zajímala. Přednášky se konaly v bibliotéce. Prof. Mondaini nedbal pravidla, že »tres faciunt collegium« a přednášel, i když jsme byli v síni jen sami dva. Maje před sebou rozloženou mapu Afriky, diktoval ze svých záznamů, vkládaje každou chvíli zajímavou podrobnost neb výklad. Časem vzpomínal na známé profesory pražské fakulty právnické.

Příjemné jsou vzpomínky na dny prožité na římské universitě, byť přinášely trapné čekání na zahájení roku. Nadešel konečně den, kdy listonoš donesl z university dva dopisy: první sdělení, že žádosti o přijetí do třetího ročníku se vyhovuje, klade se však podmínka: zkouška z látky prvních dvou ročníků, druhý dopis oznamoval osvobození od placení kolejného i všech poplatků.

Na konec otázku: »Máme studovati v cizině?« Nutno kladně přisvědčiti, neboť vyskytují se tu různé myšlenky a názory, jež třeba poznati, ne k napodobení, nýbrž nutno vybrati lepší a horšího se vyvarovati.

M. Jirásek.

LITERATURA.

JUDr. & PhDr. Bohumil Baxa, *Parlament a parlamentism*. Parlament, jeho vývoj, složení a funkce. Díl I. — Nákladem Jana Košatky v Praze III.

Mluví se u nás často o tak zv. krisi parlamentismu. Bylo správně poukázáno na ten fakt, že nejde ani tak o krisi parlamentismu, jako o krisi parlamentníků, zvláště v zemích, kde soustava parlamentní není dostatečně vžita, aby přešla do krve všem občanům státu. Jest jisto, že parlament bývá takový, jací jsou voličové, a že v zemích, kde voličové sami nejsou dosti obeznámeni s vnitřní podstatou zastoupení parlamentního, nemohou býti jejich zástupci o mnoho lepší. Profesor Baxa velice pěknou knihou svojí přichází právě včas pro poměry naše.

Jeho dílo obsahuje podstatně přepracovanou knihu jeho z roku 1913 (*Parlament*), přizpůsobenou změněným poměrům. Profesor Baxa v této látce jest známým odborníkem, o čemž kromě mnoha článků časopiseckých a jeho činnosti učitelské svědčí i práce jeho: Právní povaha řádů parlamentních.

Nejnovější jeho kniha důstojně se řadí k jeho pracím dřívějším. V hlavě prvé, která obsahuje historii parlamentarismu, popisuje nejprve vývoj parlamentu ve dvou klasických zemích jeho: v Anglii a ve Francii. V krátkosti, avšak vyčerpávajícím způsobem vysvětleny jsou tu prvky, z nichž vyvinul se parlament anglický. Čtenář pozná, že vývoj parlamentu v Anglii dál se téměř 100 let, aby dostoupil svého vrcholu, a že hlavní zásluhu na kontinuitě vývoje měla anglická povaha. Krásně jest vysvětlován rozdíl mezi parlamentem anglickým a mezi sněmy pevninskými a jeho historické odůvodnění. Historická část jeho jest doplněna výklady o vývoji soustavy parlamentní od principu monarchického k principu demokratickému.

Po historickém úvodě přistupuje autor k vlastním výkladům o právní povaze parlamentu a jeho složení. Dotýká se referenda, jako formy bezprostředního projevu vůle, a po jeho hodnocení vysvětluje podstatu úplné reprezentace. V této souvislosti zabývá se všemi otázkami do tohoto oboru spadajícími: volebním úkonem, aktivním i pasivním právem volebním, zjištěním výsledku volby, soustavou většino-